

Amaiur berri baten alde: emakumeena, prekarioena, euskaldunena

Idurre Eskisabel

*Kazetaria, UPV/EHUko Kazetaritza II Saileko irakaslea
eta Jakin Taldeko kidea*

Banderak hegoaldeko ertzetan, eta galderak

2013ko uztailaren amaiera, Espainiako hegoaldeko ertzerera eraman gaituzte oporrek. Almeriako Cabo de Gata errentagarritasunari begira egindako aukera da: eguzki segurantziaren nahia, ez baitaukagu astirik denbora leihotik zerura begira *bihar akaso*-ka xahutzeko. Era berean, turismo gidek promestu digute natura exotiko eta basa, itsaso gardena, eta bakardade neurtua –jendetza aglomeratuaren arrunkeriatik urruti, baina trepeta ziber-netikoentzako seinale estaldura onarekin–. Halaxe iritsi gara Europa *zibilizatzaileko* azken muturretakoa den bazter honetara, eta, egia, laketzeko motiboak aurkitu ditugu hamaika.

Baina atsedean lekura iritsi aurretik ikusi ditugu beste gauza batzuk: berotegizko itsaso bat, esaterako. Eta pasaeran aipatu dugu jasangaitza izango dela hor lan egitea, kanpoko bero errea infernua izango dela barruan. Baita ere ikusi dugu herri bat, eta iruditu zaigu beste mundualdi batekoa: lau horma soilezko etxe pobreak, ate-leihoak zabalik, eta jende saldoa barruetan zein kanpoan. Adibidez, andre bat etxe atarian

palankanaren laguntzaz bizpahiru urteko umea garbitzen. Nolanahi ere, ez dute erdi klasearen kolorerik, *moroak* baitira: asko Magrebetik iritsiak, beltzak, ijitoak; eta pobreak, oro har.

Mendi bizkar batek urrundu gaitu berotegietatik eta herri-tik. Gure laket lekua oso bestelakoa da: zuria, txikia, polita, jostailuzkoa bezala. Eta telesailetakoa bezalako hondartza geure oinetara. Berotegiei, herriari, bizkarra emanaz paratu gara.

Baina, halako batean, olatuekin jolasean, beste neskato baten lagun egin da alaba. Paqui ei dauka izena, eta urteak zortzi. Ez da gu bezala oportetara etorri, baizik eta han ingurukoa da, 40 bat kilometro barnealdera dagoen herri batekoa. Aita itsasertzetik hurbileko berotegi batzuetan ei dabil lanean azken boladan, eta ama, anaia eta bera hondartzan lagatzen ditu, iluntzean bila etortzen den arte. Uretako betaurrekoak dauzka eskuetan Paquik, ez ditu askatzen, altxorra bezala zaintzen ditu: komunioagatik jasotako oparia omen. Kontatu digu albistea izan berri dutela etxean: 17 urteko lehengusinak haurdun dagoela jakinarazi omen zuen atzo, eta ezkondu egingo dela. Izebaren ardura omen da nola sartuko dituzten beste bi etxean, nola emango dieten jaten. Gustura hartu du eskaini diogun melokotoia. Ez duela inoiz dastatu azaldu digu, garestiak direla, eurek udareak jaten dituztela beti.

Amari gurekin dagoela esatera doa. Metalezko lau hesolarekin eta Espainiako bandera erraldoi batekin osatuta daukate hondartzako aterpea. Irribarrez baina lotsati agurtu nau Paquiren amak, *rojigualda*-ren gerizpetik.

Eta ezinbestean, neure buruari galdetu diot zergatik eta zertatik babesten dituen bandera horrek, noiz eta *marcaespaña* erabat gutxietsita dagoen 2013 honetan, zinegile progreenak ere bere aldeko propaganda egiten jartzeraino. Neure kautan, galdetu dut, halaber, prekarietatera zigortutakoei bandera horrek zer ematen dien bizitza murriztearen ordainetan. Eta ezinbestean, neure buruari galdetu diot zeren babes, zeren ordain, nahi dudan nik neure bandera.

Epika kirrinka, eta galderak

2014ko maiatza. Eguneko zereginak amaitu, sofan jarri, eta gustura hartu dut esku artean *Argia* aldizkaria. Atseginez hasi naiz Reyes Ilintxetak Xabier Morras margolariari egingdako elkarrizketa irakurtzen. Interesez ez ezik, pozik leitu dut Amaiurko batailaren gaineko tamaina handiko margolan bat duela egun proiektu nagusi; interesez eta pozik irakurri dut, hain justu, uste dudalako Amaiurko erresistentziaren irakurketa historizismotik aske, malgu eta irekia material ederra izan daitekeela Euskal Herri beregain baten aldeko iruditeria elikatzeke, galtzaile izatearen bazter begiradatik herri ikuspegi eraldatzailea eraikitzeke.

Morrasek, margolanak bulkada politiko eta eraldatzailea duela aitortuz, honelaxe azaldu ditu egitasmoaren zertzelada nagusiak:

Oso lan berezia da, pasioz egiten ari naizena. Nire omenaldi pertsonala da Amaiurko defendatzaileei. [...] Zerbait historikoa behar zuen motibo askorengatik. Batetik, kulturalki noraino gauden kolonizatuak ikustea zaila egiten zaigulako. [...] Margolari bezala sentitu nuen ene ekarpena egin behar nuela eta Amaiurko bataila hautatu nuen. [...] Amaiur, beraz. Ongi, baina zer? Hiruzpalau urte eman nituen hausnarrean zein eszena nahi nuen islatu erabaki arte. Bataila bera ez, ez delako argi ikusten nor den nor, galdu ondorengo unea umiliagarria zen... Azkenean erabaki nuen saiatu behar nuela harrapatzen gure soldaduek etsaia begien bistan ikusi zuten unea. Urrutira begira ari dira, oso kezkatuta. Hori erabaki ondoren, otu zitzaidan gure defendatzaileei aurpegi ezagunak, izen-abizenak jartzea, nire bizitzan oso garrantzitsuak izan diren pertsonen omenaldia egiteko: Jimeno Jurio, Pablo Antoñana, Jorge Oteiza... eta hil diren nire beste lagun asko. Oso lan zaila da emozio horiek guztiak aurpegietan erakustea espanturik gabe. Amak negarrez eta oihuka beren semeak hil behar dituztelako erakustea ez da gure estiloa. Gu nafarrak gara.

Zerbaitek kirrinka egin dit barruan.

Urtearen hondarrean, abenduan, iritsi zaizkit Morrassen margolanari buruzko xehetasun zehatzagoak, Ignazio Aiestaran pentsalari eta idazlearen *Komunzki* blogaren bidez,

Iruñean jarritako erakusketan ikusi baitu egitasmoaren orain arteko emaitza, ia bost metro luzeko irudia: lehen lerroan Morrasede iragarritako gizon ilustreak –bai, gizonak denak–, hala nola, Antoñana, Jimeno Jurio, Oteiza, Basterretxea, Urzainki edota bere autoerreturatu. Bigarren planoan, berriz, gizon gazteak. Eta, azkenik, atzerago ez ezik, babesean, emakumezkoak.

Barne kirrinka kanpotik aditzeko modukoa izan da oraingo honetan.

Eta galderak etorri zaizkit ezinbestean: nola liteke identitatearen, historiaren eta instituzio zein jendarte antolaketaren ikuspegi nagusiari beste bat kontrajartzeko asmoa duen lan batek, Euskal Herriaren gaineko iruditeria politiko eraldatzaile bat sortzeko gogoia, emakumeak azken zokora eta pasibitatera zigortzea? Edo, Aiestaranek zorrozki kritikatu duen bezala, prekarioak eta migranteak ahanzteak? Eta, beste alde batetik, garaipen bokazioko epika militar kutsukoan oinarritzea, herri sen berritzailea erresistentzia hutsean eta galtzaileen begiradak duen indar eraldatzailean zutoindu beharrean?

Zer garen, euskara, eta galderak

Joan den martxoan Korrikak zabalduzako euforia kolektiboaren parte izan nintzen neu ere: pozez eta hunkiduraz egin nuen lasterka, pozez eta hunkiduraz segitu nituen Urepeletik Bilborainoko urratsak. Milaka lagun indarra neure sentitu nuen, eta indar hori *bagara* baieztatuz mamitu zen nire baitan. Halaber, *bagara nor* aldarrikatu zuen Bilbon amaiera ekitaldian Lorea Agirre Jakin honetako zuzendariak, Euskal Herria eskuz esku ibili zuen mezu mamitsuaren egileak: «Auzia ez da izan ala ez izan. Nolako edo halako izan. Kontua ez da hori. Nor galdetzeari utzi eta nor izatera jauzi egitea da kontua. Nor gara? Bagara nor».

Bide beretik azaldu zuen Jurgi Ekiza Willis Drummond taldeko kantariak *Facebook*-en Korrikan Bilboko Zabalburu plazara iristean sentitu zuen zirrara:

Hitzik ezin da atxeman Korrika zer den zehazteko. Hori da Korrika azken finean, energia trukaketa paregabe bat, eta batez ere, zerbaiten parte eta egile girela sentimendu indartsu eta eder hori... 'Zerbait' hori zer da? Lasterraldi bat? Ekintza amankomun bat? Lurralde bat? Herri bat? Eta zein herri? Euskal Herria? Euskararen Herria? Bah... Zerbait hori zehazten ez dakit nik, eta ez zait hainbeste inporta... Ez gira beti behartuak gauzak zehaztera, gauza hauetaz gozatzeko... Dakidana da, bai, zerbait girela...

Eta, adibide bakun horiez gaindi, esango nuke sentimendu orokortua izan zela Korrikan parte hartu zuten milaka lagun artean *bagara* hori bizitzea. Are, *bagara* hori, nola edo hala, euskararen gainean altxatzen dela sentitzea.

Besterik da, ordea, garen horri izenik jartzea. Balirudike, *bagara* sentipen zabal, euforitzailer eta barne betetzailer hustu egiten zaigula izen eta kontzeptu zehatzetan zedarritzen dugunean; are, azkura sortaile eta nekoso bihurtzen zaigula.

Ezinbestean, galderak piztu zaizkit nire kautan: garai ez oso urrunetan halako jarioz aipatzen genituen herri, aberri edota nazio zergatik zaizkigun orain hain esangaitz; zergatik hartzen diegun zaharminduaren antza, zergatik eransten zaigun lizun gustua eztarri eta mingainean esaten ditugunean. Zergatik eta zeren arabera sentitzen dugun bagarela, eta zergatik zaigun hain ezinezkoa garen horri izena jartzea.

Esango nuke sentimendu orokortua izan zela Korrikan parte hartu zuten milaka lagun artean 'bagara' hori bizitzea. Are, 'bagara' hori, nola edo hala, euskararen gainean altxatzen dela sentitzea

Beste bide bat (ez erdibidea)

Ziur aski, pasadizoaren balioa baino ez dute ekarri ditudan hiru bizipenek, baina uste dut haietatik sortutako galderak gure jendarteko parte batean –nolabait mugarrizearren, era

batera edo bestera euskal herritar geuregain izan nahi dugunon artean– azkenaldian bolo-bolo dabiltzala. Izan ere, ETArek borroka armatuak guztia baldintzatu duen mende Erdiko zikloaren ondoren, galdera zaharrak etorri zaizkigu forma eta indar berriz. Funtsean, zer den *bagara* horren *gu*-a, zerk egiten gaituen *gu*, komunitate; zer den herri identitatea¹, zertarako nahi dugun *gu* edota herri izan. Eta munduaren joana ikusita, orain arteko erantzunak ez ote zaizkigun maiztu ez ezik erabat zaharkitu –eta erantzunekin batera, jakina, haiek bermatzen dituen iruditeria–. Are, orain arteko oinarritzko kontzeptu eta hitzek, hala nola, identitate, nazio edo herrik –eta gurean haien argamasa dugun euskarak–, ez ote duten ustelaren kiratsa hartu batik bat geuregaintasunerako bidera ezinbesteko ditugun sektoreak batzeko. Lurpean ernatzeko zain izan diren galdera horiek denak etorri zaizkigu orain, neke eta minak sendatzeko garaia ez ezik, geure burua itauntzeko eta pentsatzeko aroa baita –are, ez ote den hori osatzearen parte.

Eta ari gara, dudarik gabe, ariketa egiten. Baina irudipena dut gure ohiko joera binario eta banderizo autosuntsizaillean trabatuta ez ote diren ari galdera horien aurrean muturreko jarrera elkarren baztertzailak nagusitzen. Hau da, laburbilduz, muturretako bat osatuko luke kontzeptualki herri identitateak hizkuntza, kultura, ohitura, lurralde historia eta etnizitate parametro finko, itxi eta aldagaitzetan ulertzen dituen ikuspegiak; hots, izate kolektibo, *gu*-aren marrazketa esentzialista eta naturalizatu bat dakarrenak. Politikoki, *gu*-a osatuko luketen eta *haiek* osatuko luketen pertsona zehatzen artean muga argi eta iragangaitza ezarriko luke, kolonizatu eta kolonizatzaileen² artean, egun aplikatzeko ia ezinezkoak liratekeen irizpideen arabera, eta elkarren aurkako konfrontazioan.

Beste aldean, berriz, identitateak, eta, zehazki, herri identitatea, zer berez ia atzemanekin, unean uneko, aldagarri eta eraiki ez ezik, norbanako bakoitzaren arabera konplexu eta errepikaezinak direlako ikuspegia daukagu. Funtsean,

hizkuntza, kultura, ohitura, lurralde historia eta etnizitatearen ohiko osagaiez hustuko luke. *Gu*-a erabat ireki, malgu eta aldagarri marraztuko litzateke, finean. Politikoki, ostera, indibiduo libreen borondatearen arabera osatzen da *gu*-a, bakoitzaren askatasun eta interesetan zutoinduta. Arazoa da, batetik, ikuspegi horrek norbanako zehatza hasi eta buka guztiz beregaina dela ulertzera garamatzala, hots, bakoitza bere interes eta nahi huts balitz bezala, askatasuna eta borondatea modu aratz eta berezkoan existituko balira legez. Bestetik, azken burura eramanda, *gu*-a bera, subjektu zehatzaren marrazketa, ukatzen du.

Horrenbestez, bietatik edango lukeen ikuspegi eta diskurtsoa harilkatzea da proposamena. Ez nuke esango erdibidekoa –lehen jarreran kontzeptualki eta politikoki elementu baliogabe askotxo pilatzen baitzaizkit–, baina bai elkarren osagarria eta, bereziki, ez elkarren baztertzaila.

Horretarako, ekarri ditudan hiru bizipenek sorrarazitako galderak erantzuten saiatuko naiz, atzekoz aurrera.

Euskara, feminismoak berritu dezakeen *asabiya*

Beraz, has gaitezen Korrikak hainbeste jenderi sentiarazitako *bagara* hori izen eta eduki zehatzetara eramateko zailtasunetatik; alegia, ikusten herri, nazio eta zer esanik ez aberri zergatik zaizkigun hain zamatsu, eta, era berean, aztertzen zeren arabera sentitzen dugun bagarela.

Ildo horretatik, ziurrenera, ezintasun horrek badu ETaren estrategia militarren gainean ardaztutako aro politikoak izen horiei erantsitako gehiegikeria eta herstura kiratsarekin zerikusirik. Baina horrez gaindi, arestian iradoki bezala, hainbeste kosmopolitismo, postmodernitate, hipermmodernitate eta hipsterismok erraietaraino itsatsi digute askatasuna ez ezik guztia ere norberaren baitan hasi eta amaitzen delakoaren lilura. Norbanakoa bakoitzaren interes eta borondate huts delako sineskeria, hain justu, nahimena, erabakimena eta askatasuna ezerk baldintzatu gabeko zer aratz eta berezkoak

balira legez. Isuria garela diogu, malgu eta irristakor, likido, etengabe nahi dugun identitatera egokitzeko gai. Ezin ezertan gatzatu, ordea. Eta gorputzaldi likido horretan nazioa eta herria –zer esanik ez aberria– berun zaizkigu, zama itogarriko lasta.

Baina, hala eta guztiz, Korrikan sentitu dugu bagarela. Ezin izenik jarri, ordea. Apenas mamirik ere. Eta aspalditik dakigu izena eta izana elkarren aurki eta ifrentzu direla. Gatzatu gabe ez dagoela izaterik.

Joseba Sarrionandiak Abderraman Ibn Khaldun XIV. mendeko pentsalari islamiarra dakar *Moroak gara behelaino artean?*-era *bagara* horren gatzatzea esplikatzen. Zehazki, hark Magrebeko tribu autarkikoak erakundetze trinkoagoetara, estatalizatzen bultzatu zituen prozesua azaltzeko baliatutako *asabiya* kontzeptua, zeina denboran zehar itzulia izan den *borroka gogo*, *ahaidago*, *nazio kontzientzia* edo «organismo politiko eta sozialen protoplasma psikiko» gisa. Hots, *bagara*-ren mamia. Ibn Khaldunek zehaztu zuen Magrebeko tribuen *asabiya* erlijioa zela, hor zegoela funtsezko protoplasma.

Eta guk, Korrikaren harira *bagara* sentitu dugunok, badugu geure *asabiya*-ren arrastoa: euskara da, eta euskararen izate eta bilakatzearen inguruan txirikordatu dugun ondare askotariko eta kontraesankor guztia.

Euskararen diskurtsoa ere zaharkitua geratu zaigu, esentzietara, tautologietara eta norbanako misiodunen ikuspegi moderno eta gainditura kateatuta

Ez da, gainera, ezer berria. Aitzitik, abertzaletasunaren parte batek bederen identitatearen funtsa euskararen gainean zutointzeko hautua egin du historikoki: euskararen herri garela aldarrikatu du, hizkuntzaren jabe denari eman dio euskaldun izaera, identitatea. Baina euskararen gaineko diskurtsoa ere zaharkitua geratu

zaigu, esentzietara, tautologietara eta norbanako misiodunaren ikuspegi moderno eta gainditura kateatuta: saihestu dugu ikustea gure *asabiya* hizkuntzaren gainean eraikitzea aukera

bat dela, ez ezinbesteko berezko bat. Era berean, «Euskara zertarako? Euskaldunak garelako»-ren gisako tautologiak darabiltzagu erantzun gisa dena zalantzarri den garaio-tan. Halaber, Europako hizkuntzarik zaharrena salbatzeko misioaren zama erantsi diogu euskaldun izateari.

Horren ordez, demokraziaren, justizia sozialaren eta eskubideen terminoetara ekarri behar da euskararen gaineko diskurtsoa; pribilegio eta botere harremanen araberako problematizaziora. Ulertarazi behar da hegemonia global menperatzaileetatik aldentzeko bidea zaigula, dibertsitatea eta bestelakotasuna lantzekoa, askatasuna eduki sendoagoz hornitzekoa, justizian eta demokrazian sakontzekoa.

Eta, bide horretan, feminismoaren gorputz teorikoa zein praktika bidelagun aproposak ditu euskalgintzak, hain zuzen ere, feminismoaren ekarpen handienetako bat baita itxuraz identitateari –emakume izateari– huts-hutsean lotutako auzi bat eskubide, justizia eta demokrazia parametroetara, hau da, politika orokorreko kuestio, unibertsal, izatera eramatea. Eta, aldi berean, jakina, identitate hori esentzia eta naturalizazioetatik askatzea. Partikularra unibertsalizatzea, unibertsala bera hankaz gora jarri arte.

Amaiur berregiten

Euskararen gaineko diskurtsoa feminismoarekin lotzeak artikulu honetan planteatutako bigarren galdera sortara garamatza nolabait; hots, Xabier Morras Amaiurko batailari buruz egiten ari den margolanak sorrarazitakora. Izan ere, autoreak berak aitortu duenez, bulkada politikoa duen obra da Amaiurri buruzko hori, identitatearen, historiaren eta instituzio zein jendarte antolaketaren ikuspegi nagusiari beste bat kontrajartzeko asmoa baitu, Euskal Herriaren gaineko iruditeria politiko eraldatzaile bat sortzeko gogoia. Baina ustez aldaketarako tresna den horrek gizon zuri, handi eta heroikoen iruditeria proposatzen digu, emakumeak azken lerrora ostenduz, migranteak ezkutatuz. Azken batean,

iruditeriak herri identitatearekin eta tresna eraldatzaile izatearekin duen loturaz galdekatzen gaitu. Uste dut euskal abertzaletasunak sexu/genero sistemari buruz egin dituen irudikapenetan arakatzea dela erantzuteko bide egoki bat.

Ildo horretatik, beste galdera bat planteatzen zaigu aurren-aurrena: hain zuzen ere, euskal abertzaletasunak sortu ote duen sexu/genero irudikapen zein diskurtso berezitu eta propiorik. Erantzuna da baietz, eta, gainera, ezinbestean egin behar izan duela. Izan ere, *gu*-a sortzea diferentziazio ariketa da, herri izatea erlazionala, beti bestearekin tentsioan.

Alde horretatik, interesgarria da oso Miren Llona historialariaren ekarpena³:

Klaseen arteko muga eta hesi modernoek eraikuntzan genero eduki estigmatizatzaileen erabilera ohikoa izan da. Sailkapen gutxiestailen horien kontrako erresistentzia planteamendu defentsiboetatik egin da, eta horretarako bestelako genero erreferente sinbolikoak eratzea izan da zutoin nagusia. Klase nortasunaren eta genero nortasunaren azterketa bi errealitate banaezin dira beraz.

Laburbilduz, Llonaren arabera, sexu/genero identitate eta iruditeriak eratzerakoan, ezinbesteko baldintzagarria da klasea, eta nik erantsiko nuke hein bereko baldintzagarria dela herri identitatea. Izan ere, sexu/genero sistema burgesiarentzat proletargoa gutxiesteko eta menperatzeko tresna pribilegiatua izan den bezalaxe izan da estatu handientzat beren azpiko herri izateak gaitzesteko. Azken batean, sexu/genero irizpideen arabera gizontasun eta emakumetasun egokiak definitzen dira, pertsona, herritar egokiak. Zehatzago, emakumetasun egokia erabiltzen da gizontasun egokia zehazteko, eta, alderantziz, emakumetasun txarra gizontasuna gaitzetsi eta gutxiesteko. Esaterako, Meatzaldeko emakume langileak bere ideal gisa marraztutako andrazkotasunaren ifrentzuan jarriko ditu burgesiak: basa eta, batik bat, sexu promiskuitateari lotuta, hartara gizon langileak ohorerik eta duintasunik gabeko gisa aurkezteko.

Hain justu, Frantziako eta Espainiako estatu aparatuek euskal emakumeei buruz eman eta ematen duten irudiari behako

bat ematea aski da eskema bertsua errepikatzen dela ikusteko, Pierre de Lancre-tik hasi eta *Ocho apellidos vascos* film ustez xalo eta hiperarrakastatsuraino. Funtsean, mendeetako konstante batean, arauzkotik kanpoko emakumetasuna egozten diete Euskal Herriko andrazkoei: sorginak izatea, bortitzak, itsusiak, feminitaterik gabeak, sexuan grinatsuak, edo, kontrara, batere grinarik gabeak. Nolanahi ere, alde batera, edo bestera, beti neurritz kanpo, ziur aski, maskulinitate hegemonikoak jarritako neurria betetzea baita emakumetasun hegemonikoaren funtsa. Pentsa dezagun zenbat txiste egiten diren abertzale gisa estereotipatutako emakumezkoen flekillo, bekoki beltz, ustezko jarrera zaunkariaren kontura; zenbat algara hedabide handienetatik *nekane* ustez itsusiei begira. Finean, emakumetasun estigmatizatu bat sortzea da jokoa, hartara gizonak, partikular horretako unibertsa, gutxiesteko.

Eta, besteak beste, horren aurrean, sexu/genero irudikapen propioak sortzea beste aukerarik ez du izan euskal abertzaletasunak. Bide bat baino gehiago urratu ditu, zenbaitzutan kontraesankorrak iduri lezaketenak, elkarrekin gurutzatuz. Batetik, estigma ezabatzeko saioa izan da hautuetako bat, eta horretarako, begirada menperatzaileak ezarritako emakumetasun egokiaren bertuteak esajeratzea izan da estrategia: inor baino garbiagoa, aratzagoa, ama besteei emanagoa irudikatzea euskal emakumea. Gure literaturan, esaterako, erraz topa ditzakegu horren arrastoak. Baina, era berean, arestian aipatutako diferentziazio ariketa horretan balioetsi egin ditu estigmaren arloetako batzuk, matriarkatuaren mitoan oinarrituta. Hala, abertzaletasunaren irudikapenean egokitasunaren barruan sartzen da emakume sendoa, indartsua, eta goitik etorritako eredu hegemonikoetan baino erabakimen handiagoa duena –jakina, abertzaletasunak egin duen irudikapena ez da finkoa, ez denboran, ez abertzaletasunaren baitako sektoreetan, baina esango nuke ama besteei emana eta emakume indartsua irauten duten konstanteak direla.

Orain, galdera da hor marraztutako imajinarioan ba ote dagoen elementurik iruditeria eraldatzaile baterako eta zeintzuk

izan daitezkeen. Uste dut emakume sendo, *bortitz*, *itsusi* eta ez-femeninoaren irudikapenak badituela osagaiak jendarte berdinzaleago baten imajinarioa elikatzeko, azken batean,

Iruditeria eraldatzaile
baterako zantzuak
ematen dizkigu
sexu/generoan
eratutako horrek, eta,
batik bat, erakusten
iruditeria praktika
eraldatzaileetarako
giltza dela

emakume erabakitzaile eta beregainen marrazkia baita. Adibide bat jartzearen, interesgarria iruditzen zait arakatzea benetan zer esaten ari garen Euskal Herrian larrutan ez dela egiten dioen topikoa errepikatzen dugunean: sakoneko esanahia ez ote den euskal emakumeek ez dutela nola edo hala baimentzen larrua jo diezaieten. Edo beste era batera esanda, beren sexualitate eta gorputzaren gaineko erabakimen handia dutela. Eta, noski, hori

berdintasunerako bidean aldeko osagaia da. Dena den, iruditeria horrek badu maskulinoaren goraipamenean eta feminitatearen gutxiespenean erortzeko arriskua. Ziur aski, konpentsatzeko, maskulinitate femeninoago baten proposamenak landu beharko lirатеke. Iruditeriaren arloan, esaterako, Kukai dantza talde bikainak ekarritako mutil dantzari gonadunak interesgarriak zaizkit oso.

Baina, funtsean, iruditeria eraldatzaile baterako zantzuak ematen dizkigu sexu/generoan eratutako horrek, eta, batik bat, erakusten iruditeria badela praktika eraldatzaileetarako giltza.

Emakumeena, prekarioena, euskaldunena

Horrenbestez, aurreneko pasadizoko galderetara iritsi gara: hots, zer ematen dien estatu bateko banderak, hain justu, prekaritate eta pobrezia amilarazi dituen herritar horiei. Eta, era berean, zer nahiko nukeen nik neureak ematea.

Iruditzen zait galdera horietatik lehenak herri identitatearen ohiko osagaiak erauzi eta abantaila sozioekonomiko

hutsez betetzearen aldekoak jartzen dituela kuestioan, adierazten baitu *gutasunak* baduela indarririk, ematen duela baliorik, bizi baldintzetan oinarritutakoetatik gaindi –Eskoziako eta Kataluniako adibideak jartzen dira abantaila sozioekonomikoak piztutako prozesu independentisten adibide, baina uste dut ahaztu egiten dela bietan, bakoitzean bere osagaiekin, herri identitatea oso sendoa dela, une batean edo bestean har dezaketen egitura politikotik landa.

Eta, bai, egia da, *gutasunak* ematen dituen beste balio horiek oso arriskutsuak izan daitezkeela; are eta arriskutsuago testuinguru sozioekonomiko zailtan: bestearen aurka gotortzeko bide, etsaia kanpotik datorkeen pareko ahulean atzemateko tresna; nazionalismo itsu eta faxismoen elikagai. Horregatik da hain garrantzitsua herri identitatea bestelako osagaiez betetzea, gure bandera nolakoa nahi dugun marraztea. Demokrazian, eskubideetan eta justizian sakontzea da bidea, azken batean, gure iruditerian herri erresistentziaren ikur den Amaiur emakumez (eta ez-gizonez), prekarioz eta euskaldunez betetzea. 🍷

Oharrak

1. Herri eta herri identitate erabiliko ditut nazio eta nazio identitate barik, Koldo Diaz Bizkarguenagak *Faceguk: euskal identitatearen eraikuntza soziala etnografia digitaletik aztertuta* doktore tesian argudiatzen duen ildo beretik: hain zuzen, nazioak izan dezakeen egitate politiko instituzionala gainditzeko. Halaber, doktore tesi berean ematen den definizioaren arabera ikusten dut herri identitatearen kontzeptua, hau da, kideei zentzua eman eta beren kideei habitus moduan gorpuztutako praktika eta diskurtso sozial jakin batzuk izatea ahalbidetzen dien signifikazio sistema gisa.
2. Bat nator herri kolonizatua garelako diotenekin, prozesu historiko luze eta korapilatsu batean. Ez, ordea, egungo praktika politikora norbanako kolonizatu eta norbanako kolonizatzaile banaketa egingaitza ekarri nahi dutenekin.
3. ‘La construcción de la identidad de la clase obrera en el País Vasco. Género y respetabilidad de clase, dos realidades inseparables’, *Vasconia. Cuadernos de Historia-Geografía* 35, 2006, 287-300.